

Napísal Balek Robert
Streda, 17 Marec 2010 15:47

Keďže som na misiách v Rusku od 17. septembra 2009, akurát dnes – 17. marca 2010 oslavujem pol roka svojej misie v Rusku. Samozrejme, nebudem organizovať žiadne ohňostroje, ani všetkých vás, milí misijní priatelia, pozývať na bohatú hostinu so zábavným kultúrnym programom a mojou plačlivou dojmavou rečou na konci :o), no práve k tomuto môjmu malému jubileu by som vám chcel rozpovedať pár veľmi zábavných a pikantných zaujímavostí z tejto krajiny, ktorú si čím ďalej tým viac zamilúvam spolu s ľuďmi, ich tradíciami a zvykmi, s ich zmýšľaním – jednoducho s ich krásnou ruskou dušou.

Zatiaľ mám celý rok od septembra 2009 až do augusta 2010 vďaka študentským vízam možnosť nielen sa učiť ruský jazyk, ale aj spoznávať ruskú kultúru, tradície a zvyky a samozrejme aj zapustiť svoje korene hlbšie do prítomnosti môjho Pána, ktorý tu na týchto miestach, kde teraz žijem, bol dávno predom mnou. O aké pikantné zaujímavosti ide? Nuž o veľmi prekvapivé a krásne veľkopôstne a veľkonočné tradície, ktoré som objavil tu na Sibíri v Irkutsku neďaleko Bajkalu - najhlbšieho jazera sveta – v krajine ďaleko od Slovenska a predsa blízkej kvôli slovanským koreňom, ktoré máme s Rusmi spoločné.

Ľadový Betlehem na Veľkú noc

Tu na Sibíri je zima o niečo dlhšia, takže sa veľmi často stáva, že Veľká noc sa slávi ešte stále v krásnej bielej krajine. Na Kamčatke napríklad musia naši bratia kňazi pred chrámom vyhlíbiť do niekoľko metrových závejov snehu miesto pre oheň, od ktorého zapália veľkonočnú sviecu. Nuž, snehu je tu na Sibíri a Ďalekom východe naozaj na rozdávanie až do neskorej jari a začiatku leta. Pred pár rokmi sa stala v čase Veľkej noci v našej farnosti v Irkutsku zábavná epizódka. Ešte na Vianoce sa podarilo pred biskupskou katedrálou umelcom z Irkutska postaviť nádherné obrovské súsošie Svätej rodiny v Betleheme celé z ľadu. Bolo dokonca podsvietené

farebnými svetlami, takže sa chodievali naň pozeráť zo širokého okolia chrámu veriaci i neveriaci. Po silných mrazoch, ktoré trvali dlho, nastúpili miernejšie mrazy, ktoré udržali obrovské súsošie Betlehemu z ľadu vo výbornej kvalite až do Veľkej noci. A keďže veriaci chceli na vigíliu Veľkej noci urobiť slávnostnú procesiu so vzkrieseným Kristom okolo chrámu, museli milé krásne súsošie ešte na Bielu sobotu nahrievať, topiť a postupne rozbiť. Inak by tam zostalo asi až do začiatku leta. Veď uznajte – prechádzať so vzkrieseným Kristom okolo narodeného ľadového Ježiška v Betleheme a spievať pri tom: „Vstal zmŕtvych, aleluja!“ by bolo naozaj zábavné, prinajmenšom zvláštne a nelogické.

Radikalita ruského Veľkého pôstu

Veľkú noc predchádza Veľký pôst, ktorý je tu v Rusku vďaka pravoslávny tradíciám omnoho prísnejší ako ten náš – katolícky. Pravoslávni veriaci totiž celých 40 dní Veľkého pôstu nejedia mäso, vajcia a mliečne výrobky, stránia sa prísne akejkolvek zábavy či tancov. Ide nielen o očistenie tela od nečistôt, ktoré sa v ňom nazbierali počas dlhej zimy, ale aj o očistenie duše, prinavrátanie sa k Bohu a zmierenie sa s inými ľuďmi okolo. My - mnohí katolíci, no samozrejme nie všetci, často odkladáme pôst iba na Popolcovú stredu a Veľký piatok, prípadne každý piatok týždňa a počas celého Veľkého pôstu žijeme skoro rovnako ako po celý rok. Potom neprebehne ani v našom tele ani v našej duši tak dôležitá očista a znečistení leďva ťaháme celý život za sebou, prípadne chytáme choroby tela i duše jednu za druhou a vďaka „znečistenému motoru duše“ nevládzeme konať ani tie najmenšie skutky milosrdenstva ako trpezlivosť s otravnými, láskavosť s nevrlými, porozumenie a prijatie nepríjemných, milosrdenstvo a odpustenie previnilých. Máme sa teda čo učiť od našich bratov Rusov :o)

Máslennica – týždeň pred začiatkom Veľkého pôstu

Rusi vydržia taký prísny pôst asi aj preto, lebo si totiž týždeň pred Veľkým pôstom užijú dostatok zábavy, tancovačky a veselien. Tento týždeň sa volá ľudovo „Máslennica“, pretože sa síce mäso už v tento týždeň jesť nesmie, no mliečne výrobky ešte áno, teda maslo, smotana, syr a medzi iným aj množstvo palacínok, čo je prakticky najdôležitejšie jedlo počas celej Máslennice. Máslennica je starodávny slovanský pohanský sviatok lúčenia sa so zimou a víťania jari, ktorý sa v Rusku a v niektorých ďalších krajinách Európy a Ázie zachoval napriek tomu, že väčšina Slovanov prijala kresťanstvo, konkrétne v Rusku pravoslávie. Cirkev tu v Rusku včlenila Máslennicu medzi svoje sviatky pod názvom „Syrnaja“ alebo „Mjasopustnaja neděľa“, čo v preklade znamená Mäsopostný týždeň, keďže ako sme už povedali, v tomto týždni sa už nesmelo jesť mäso. Keďže veseliť sa a zabávať bolo vo Veľkom pôste nemožné, Máslennica sa prispôsobila kresťanskému kalendáru a posunula sa na posledný týždeň cirkevného roka pred začiatok Veľkého pôstu, ktorý u pravoslávnych začína v pondelok pred

našou Popolcovou stredou (takže naši bratia majú dva dni náskok :-)) Je to teda pohyblivý sviatok, tak ako je pohyblivým sviatkom aj Veľká noc. V tomto roku (2010) sa Máslennica v Rusku začala 8. februára. V pohanských začiatkoch však bola Máslennica pravdepodobne spojená s dňom jarného slnovratu.

Čo všetko stihli tí Rusi počas jedného týždňa?!

Máslennica je jedným z najveselších národných sviatkov a národ ho nazýval aj „Cukrové ústa“, „Bozkávanica“, „Prepelička“, „Objeducha“. Neoddeliteľnou súčasťou tohto sviatku boli jazdy na vyparádených saniach s koňmi ozdobenými všetkými možnými ozdobami, nesmeli chýbať šmýkanie sa z obrovských ľadových šmýkačiek, stavanie ľadového a snežného mestečka niekde v centre mesta a takisto preskakovanie ohňa, preťahovanie sa lanom či rukami, chodenie na chodúľoch, hádzanie metly na diaľku, jazda na fúrikoch, súťaže v rúbaní dreva, či hranie másleničnej komédie, v ktorej sa zobrazoval tento sviatok s jeho zábavnými príhodami, ktoré sa často brali z reálneho života daného mestečka. Na prostriedku mestečka postavili vysoký drevený stĺp s kruhom zaveseným na vrchu ako symbolom slnka. Tam zavesili rôzne dobroty a odvážlivci, ktorí sa vyšplhali po hladkom stĺpe až hore, si mohli zobrať jednu z dobrôt (v súčasnosti sa to už trochu modernizuje – počul som, že medzi dobrotami v niektorom meste bol aj zájazd do zahraničia, alebo poriadny obnos peňazí od nejakej banky, či poukážka na nákup v nejakom obchodnom centre – v podstate je to istá forma reklamy – dobré nie?). Alebo so zviazanými očami mali účastníci Máslenice na stromčeku ovešanom dobrotami nájsť a odtrhnúť tú svoju „dobrotku“, ktorú nahmatali. Ďalej to bolo točenie sa na obrovských kolotočoch z dreva, prechádzanie sa v rôznych maskách alebo pitie pohára vodky spolu s medveďom (no neviem, ako ten medveď po toľkých pohároch vyzeral a či skutočne tú vodku pil :-), vyhrávanie hudobníkov, spievanie piesní a „častušiek“ – veľmi rýchlych piesní, v ktorých sa opakuje jednoduchá melódia a smiešne dlhosiahle texty, a takisto tancovanie v kruhoch či v hadoch pomedzi stánky alebo v pároch bolo samozrejmosťou každého dňa od skorého rána do neskorého večera. Jar považovali za začiatok nového života, preto si počas Máslenice veľmi vážili novomanželov, ktorí vstúpili do manželstva v predchádzajúcom roku. Vozili ich na saniach po celom mestečku, no ak neboli dostatočne pohostinní, prevracali ich spolu so saňami tvárou do snehu. Nikdy však nesmeli chýbať bohatá hostina najrôznejších jedál, samozrejme bez mäsa. Nie nadarmo sa hovorilo, že v tomto čase treba jesť toľko krát, koľkokrát pes zakrúti chvostom, alebo koľkokrát zakráka vrana. Nuž, muselo to byť veľmi náročné toľkokrát jesť – psi ani vrany asi nemali zľutovanie s objedenými ľuďmi, ktorí už jesť nevládali – podľa mňa si tým chvostom krútili a krútili a zobákmi krákali a krákali tak ako im narástli...

Pálenie Máslenice a palacinky ako symbol Slnka

Podstatou tohto národného sviatku bolo lúčenie sa so zimou a víťanie jari – u nás na Slovensku podobným sviatkom starých slovanov sú fašiangy a s nimi spojené pálenie Morény, ktoré sa už nikde na Slovensku nepraktizuje a zachovalo sa asi už iba v repertoári Sluku alebo Lúčnice. Symbolom Máslennice bola veľká slamenná postava oblečená ako žena v kroji – niečo ako náš strašiak na poli, ktorá stála uprostred všetkých stánkov, atrakcií, šmýkačiek a na konci týždňa sa s palacinkou v ruke slávnostne spálila na znak toho, že zima už končí a prichádza jar. Prečo palacinka v ruke? Palacinky – po rusky „bliny“ sú totiž základným jedlom a symbolom Máslennice. Pečú sa od pondelka, no vo veľkom hlavne od štvrtka až po nedeľu. Tradícia pochádza z pohanského zvyku pozývať boha slnka „Jarilo“, aby vyhnal zimu. Palacinka svojou okrúhlosťou symbolizovala samotné slnko. V Rusku bol taký zvyk, že prvá palacinka bola vždy s prosbou za pokoj mŕtvych predkov podľa pravidiel darovaná biednym ľuďom alebo len tak položená na parapetu okna. Každá gazdinka mala svoj špeciálny recept na svoje palacinky, ktorý sa odovzdával z pokolenia na pokolenie. Rôznorodosť palaciniiek bola naozaj k údivu – pečené z pšeničnej, pohánkovej, ovsenej alebo kukuričnej múky, ku ktorej pridávali zemiaky, tekvicu, orechy, hríby, jablká, vajíčka, ikru, lekváre či smotanú. Verím, že sa potom nemohli týchto palaciniiek dojesť a ruské palacinky s ich ingredienciami sú naozaj vynikajúce...

Máslennica a tradície jednotlivých dní

Až dodnes sa zachovala tradícia nazývať každý deň máslenničného týždňa špeciálnym názvom, ktorý hovoril o tom, čo bolo treba v daný deň robiť.

V **nedeľu** pred začiatkom Máslennice sa podľa tradície vo veľkom navštevovali príbuzní, priatelia či susedia. Keďže sa v Máslenničnom týždni nemohlo jesť mäso, túto poslednú nedeľu pred Máslennicou nazývali aj „**mäsová nedeľa**“, kedy test pozýval svojho zaťa „dojedať mäso“.

Pondelok sa nazýval „**stretnutie**“. V tomto dni sa začali stavať veľké ľadové šmýkačky. Deti hneď ráno začali robiť slamennú postavu Máslennice, ozdobovali ju a potom ju všetci spolu nosili po celom mestečku. V každom dome ich ponúkali palacinkami. Ostatní stavali stoly so všemožnými sladkosťami a ponúkali okoloidúcich. Poobede sa deti šmýkali na veľkých šmýkačkách. Tento deň patril predovšetkým deťom, dospelí sa pripájali ku šmýkaniu vždy až v strede týždňa.

Utorok sa nazýval „**vyhraj sa**“, pretože sa v tento deň začali rôznorodé zábavné hry. Od rána sa dievčatá a mladíci šmýkali na už postavených ľadových šmýkačkách, ktoré boli aj niekoľko

metrov vysoké, postavené z dreva, špeciálnou procedúrou oblepené hrubou vrstvou ľadu. Mladíci sa šmýkali spolu so svojimi budúcimi nevestami, dievčatá so svojimi budúcimi ženíchmi, pričom svadby sa odkladali vždy až na čas po Veľkej noci. Manželské páry, na ktorých svadbe bola prednedávnom celá dedina, mali vyhradené právo i povinnosť šmýkať sa zo šmýkačiek práve v tento deň.

Streda – „*lakomka*“ – vo voľnom preklade *labužník* sa niesla v atmosfére všemožných palaciniiek a iného bohatého pohostenia. V tento deň svokry pozývali svojich zaťov na palacinky – od tohto obyčaja vyšlo v ruskom jazyku veľmi známe „k svokre na palacinky“, čo sa hovorí, ak sa ide ku svokre na akúkoľvek návštevu. Ževraj sa v tento deň mladomanželia obliekali tak ako boli oblečení na svadbe a tak navštevovali svoje svokry. V tento deň sa šmýkali zo šmýkačiek neženatí mladí a nevydaté slečny. Mladým, ktorým sa v tomto roku nepodarilo oženiť či vydať, sa v tento deň všetci z dediny vysmievali a vymýšľali všelijaké tresty, z ktorých sa mohli mladí vykúpiť pohostením – samozrejme, čím iným, ako palacinkami a cukríkmi.

Vo **štvrtok** pod názvom „*rozgulaj*“ – veľmi voľným prekladom „*rotoč to!*“ pomáhali všetci slnku vyhnať zimu tak, že podľa tradície zapriahli všetky sane s koňmi a šli sa povoziť „na slniečku“ vždy okolo mestečka či dediny smerom, ktorým ide samotné slnko po oblohe. Pre mužské polovičky bolo v tento deň hlavnou úlohou po rozdelení na dva tábory obrániť alebo dobyť ľadové či snežné mestečko a to holými rukami bojom muž proti mužovi (to musela byť poriadna nakladačka :o)).

Piatok – „*svokrine večery*“ bol vymedzený na návštevy svokier u ich zaťov, samozrejme s hlavným pohostením – svokrinými palacinkami, ktoré musel zať napiecť pre svoju svokru (ech, ale sa tie svokry mali...). V predchádzajúci deň večer musel zať svokru pozvať na tento deň ku sebe. Svokra mu pritom dala všetko k pečeniu palaciniiek – od panvice až po múku a olej.

Sobota – „*posiedky nevesty*“ bola určená na návštevy príbuzných, ktorých si pozývala k sebe nevesta, samozrejme vždy ich hostila palacinkami, ako ináč...

Nedeľa – uzatvárací deň Máslennice niesol názov „odpúšťajúci deň“ alebo „*Nedeľa odpustenia*“, kedy bol povinný každý človek každého – či príbuzného či známeho, prosiť o odpustenie za urážky, ktoré si navzájom počas roka uštedrili. Či to bol tvoj úhlavný nepriateľ, či nie, spoločenskou povinnosťou bolo odpustiť a povedať: „Boh ti odpustil, aj ja ti odpúšťam!“. Okrem toho idú na cintorín, aby tam nechali svojim zosnulým palacinky na hrobch. Po všetkom spoločne spievajú

a zabávajú sa, tak ako aj celý týždeň. V tento deň na obrovskej vatre slávnostne spália slamennú postavu Máslenice, symbolizujúcu odchádzajúcu zimu. Najprv ju postaví do stredu kopy dreva pripravenej na vatru a lúčia sa s ňou vtipmi, piesňami a tancami. Kričia a hádajú sa so zimou, za všetky tie mrazy a hlad, no taktiež jej ďakujú za veselosť zimných zábav a hier. Potom slamenného strašiaka podpália za hlasných pokrikov a spievania piesní. Keď slamenná postava zhorí, poslednou zábavou - preskakovaním ponad vatru sa sviatok Máslenice uzatvára.

Lúčenie sa s Máslenicou sa úplne ukončilo až v **pondelok** – prvý deň po Máslenici a zároveň v prvý deň pôstu pod názvom „Čistý pondelok“, ktorý považovali za deň skromného jedla a očisťovania sa od hriechu. V tento deň bolo povinnosťou umyť sa v „báni“ – ruskej saune a ženy umývali okrem iného aj riady po másleničných hostinách.

Dozvedel som sa, že v každej krajine sa organizujú na pomedzí zimy a jari sviatky podobné Máslenici. Tak napríklad vo Švédsku sa tento sviatok nazýva „Fastnacht“ a tiež je spojený s jedením palacínok. Vo Veľkej Británii v mestečku Olni existujú aj tzv. „palacinkové behy“. Táto tradícia sa začala náhodne – keď domáca pani, ponáhľajúca sa na obednú bohoslužbu, po ceste do kostola s panvicou v ruke ešte dopekala poslednú palacinku. V každoročnej súťaži môžu súťažiť iba ženy z mestečka Olni a vzdialenosť, ktorú musia prebehnúť, je 400 m. Určite veľmi zábavná podívaná na bežiace ženy v rukách s panvicami a pečúcou sa palacinkou! U nás sú takým sviatkom Fašiangy, ktoré sú spojené s pochovávaním basy a s chodením po dedine v rôznych maskách a preoblečeníach. No praktizuje sa to už iba v niektorých dedinkách. Ja osobne som sa s tým v mestách ešte nestretol.

Veľký týždeň – megapriprava na Veľkú noc

Na konci Veľkého pôstu počas Veľkého týždňa veruže gazdinky nezaháľali a už začali od pondelka do štvrtku pripravovať všetko na sviatky Paschy – Veľkej noci.

V **pondelok** a **utorok** maľovali veľkonočné vajíčka. Vajíčka preto, lebo vajíčko bolo symbolom nového života, ktorý nám vydobyl Kristus svojou smrťou a zmŕtvychvstaním. Zo začiatku ich farbili iba na červeno, no neskôr popustili uzdu svojej fantázii a farbili ich najrôznejšími farbami vo všemožných odtieňoch, ktoré mohli dosiahnuť prírodnými farbivami (variť s cibuľou, cviklou, žihľavou, rumančekom, trávou a iné). Maľovanie vajíčok prišlo až do takého štádia, že bohatší začali robiť zlaté a strieborné vajíčka, ozdobovali ich drahokamami, alebo ich vyrábali z dreva a maľovali klasickými farbami. Neskôr tieto vajcia prinášali aj do chrámu, aby ich kňaz posvätil.

Potom nadobúdali špeciálnu moc... ale o týchto magických rituáloch neskôr.

V **stred**u a **štvrtok** Veľkého týždňa gazdinky nelenili a piekli najrôznejšie dobroty na veľkonočný stôl – paschu (chlieb špeciálne pripravený iba na Veľkú noc), hrudku (špeciálny druh syra s vajíčkami a tvarohom takisto pripravovaný len na Veľkú noc), kuliči, rôzne koláče od výmyslu sveta a samozrejme pečené kury, prasiatka, či iné domáce alebo divé zvieratá. Ryby boli z ponuky jedál v tento čas vylúčené, veď počas pôstu sa ich najedli až až...

Zábavné, zaujímavé, magické či zvláštne tradície na Veľkú noc

Jedným z mnohých tradícií a zvykov počas Veľkej noci v Rusku boli veľkonočné ohne. Okrem veľkonočného ohňa pri kostole v čase liturgie sa takéto ohne kládli na rôznych miestach okolo mestečka či dediny, na brehoch riek, alebo v strede námestia, pričom sa vždy zapalovali pomocou „živého ohňa“ – teda trením suchého dreva o suché drevo, pretože podľa pohanskej tradície sa v suchom dreve skrývala nečistá sila. Veľkonočné ohne, znamenajúce víťazstvo života nad smrťou, víťazstvo svetla nad tmou, mali totiž pohanské korene. Uhlíky, ktoré zostali po týchto ohňoch, si ľudia brali domov. Mali podľa nich špeciálnu silu ochrániť dvor a dom od nešťastí ak ich gazda umiestnil niekde pod strechu. Podobnou ochrannou silou disponovali aj sviece, ktoré držali veriaci v kostole počas veľkonočnej slávnosti. Podobne sa tradovalo aj to, že ak niekto šiel naberať vodu k nejakému prameňu vo veľkonočnú noc alebo hneď ráno po slávnostnej liturgii, ktorú slávil pravoslávni v noci a končila nadránom, a podarilo sa mu celou cestou domov mlčať a nepovedať ani jediné slovíčko, potom táto voda nadobudla zvláštnu silu podobnú svätenej vode. Takouto „mlčanlivou vodou“ kropili domy pre šťastie a požehnanie, umývali sa ňou, aby boli zdraví a pod.

Oblievanie vodou ako zabíjanie zlých duchov

Oblievanie vodou je takisto veľmi starý pohanský zvyk, ktorý sa zo začiatku praktizoval tak, že na česť nejakému bôžikovi ľudí – najprv mladých chlapcov a dievčatá a neskôr aj ostatných dospelých a starých vhadzovali do vody a to preto, aby všetci zlí duchovia, ktorí sú naviazaní na tohto človeka, sa buď rozbili o vodu a umreli alebo sa jednoducho utopili... Zábavné zmýšľanie nie? Keby to tak fungovalo, tak potápači sú najlepší ľudia na svete, a zároveň najväčší „zabijáci“ zlých duchov... Škoda, že to tak nefunguje... Bolo by to omnoho jednoduchšie, niekoho takto oslobodiť od zlých duchov. Neskôr sa k tomu pripojilo aj oblievanie človeka vodou a nakoniec zostalo už iba oblievanie vodou. Po pokresťančení Ruska oblievali len tých, ktorí zaspali na rannú liturgiu vzkriesenia. Keďže Pascha bola v čase jarného siatia a takisto v čase

Napísal Balek Robert
Streda, 17 Marec 2010 15:47

vychádzania ozimín, oblievanie malo zabezpečiť aj dostatok dažďov pre budúcu úrodu na poliach, ale aj dostatok novonarodených počas nasledujúceho roka.

Vychádzanie slnka ako predvídanie a veštba

Na Veľkú noc chodievali starí Rusi, ešte podľa pohanských zvykov a tradície skoro ráno vítať slnko pri jeho východe. Bolo také presvedčenie, že ak bolo pri východe slnka čisté nebo a slnko sa pri východe triaslo, trepotalo, bol to znak veľmi dobrého a úspešného roka, v ktorom bude dostatok úrody, zdravia, šťastia a množstvo radostných svadiet. Ak však slnko bolo skryté za mrakmi, alebo sa pri východe slnka netriaslo a netrepotalo, znamenalo to zlý neúspešný a nešťastný rok. Starenky a starci si pri východe slnka rozčesávali vlasy a hovorili: „Koľko mám vlasov na hlave, toľko nech je aj vnúčať.“ No podľa mňa si to niektorí starší muži asi radšej rozmysleli a nič také nehovorili... :-)

Plodonosné vozenie sa na saniach a posvätnosť chleba

Na Paschu – Veľkú noc, sa ľudia aj omnoho viac vozili na saniach, presnejšie od Veľkonočnej nedele až do slávnosti Najsvätejšej Trojice. Starí Rusi verili podľa pohanských obyčajov, že práve v tomto období rastu obilia na poliach a tvorby nových manželských párov, vozenie sa na saniach tak, ako aj každá iná forma pohybu, priťahuje plodonosné sily, či už na polia, alebo na ľudí a zvieratá. Presvedčenie, že vozenie sa na saniach pomáha rýchlejšie vstúpiť do manželstva, sa uchovalo v starých ruských piesňach a poviedkach...

Posvätnosť chleba – Paschy, posväteného na Veľkú noc, bola taká veľká v očiach starých Rusov, že mu pripisovali dokonca magickú silu. Ževraj sa povrávalo, že ak obyčajná domová myš, ktorá čosi zožerie z veľkonočného stola, hlavne odrobiny z tohto posväteného chleba, tak jej narastú krídla a stane sa lietajúcou myšou (asi mysleli na netopiera) - dobrá zábava, nie? Medzi iným sa takýto posvätený chlieb považoval aj za výbornú ochranu pred zlom a liekom proti každej chorobe. To, čo zostalo z posvätených jedál, zakopávali na poliach do zeme, aby polia priniesli bohatú úrodu.

Veľkonočné vajíčko – všemožný liek a hasiaci prostriedok

Napísal Balek Robert

Streda, 17 Marec 2010 15:47

Vajíčko bolo symbolom nového života. Podobalo sa semenám a pripisovalo sa mu schopnosť uchovať život a odovzdávať ho ďalej, preto sa stalo veľmi dobrým symbolom vzkriesenia. S veľkonočným vajíčkom bolo spätých veľmi veľa rituálov, povier a obyčajov. U Rusov bola veľmi rozšírená povera, podľa ktorej môže veľkonočné vajíčko, samozrejme posvätené na Veľkú noc kňazom, pomáhať mŕtvym na onom svete. K tomu bolo potrebné prísť s ním na cintorín, trikrát sa preženhať a na jeho hrobe nakrížiť týmto vajíčkom voľne lietajúceho vtáčika, ktorý vám svoju vďačnosť preukáže tým, že sa bude u Boha prihovárať za tohoto zosnulého – pekné nie? Vtáčik to jednoducho za vás odmodlí... :o)

Na mnohých miestach sa veľkonočné vajíčka považovali za uzdravujúce prostriedky najrôznejších chorôb človeka aj zvierat. Niektorí vajíčko, posvätené kňazom na Veľkú noc, odkladali a uchovávali tri alebo 12 rokov veriac, že vďaka tomu nadobudne takú silu, že ho potom stačí dať zjesť ťažko chorému človekovi a jeho choroba odíde mávnutím ruky (no, neviem, neviem... či ten chorý radšej povedal, že je už zdravý, ak by mal zjesť ďalšie také „splasnuté“ a zoschnuté vajíčko – dátum spotreby im asi vtedy nič nehovoril). Osobitne sa cenili vajíčka, ktoré ste dostali na Veľkú noc ako darček od prvého človeka, ktorý vás stretol. Takéto vajíčka vás veľmi dobre chránili od zlých a nečistých duchov.

Veľkonočné vajíčka, hlavne tie, ktoré ste dostali od kňaza v kostole, veľmi pomáhali pri požiaroch. Ak totiž človek, ktorý je všeobecne známy svojím čestným životom, vezme takéto vajíčko a trikrát obehne horiacu budovu so slovami: „Kristus vstal zmŕtvych!“, tak sa požiar zastaví a sám od seba prestane horieť (no to by som chcel vidieť!). No ak sa vajíčko dostane do rúk človeku s nie veľmi počestnou povestou, požiar sa nezastaví a potom zostáva už iba jedno – hodiť vajíčko na tú stranu, ktorá ide proti vetru a niet tam nejakých obydli a domov. Vtedy vietor utíchne, zmení smer a zoslabne natoľko, že ho bude možné veľmi ľahko uhasiť. Niekde hádzali takéto posvätené veľkonočné vajíčko do ohňa veriac, že ono požiar zastaví. Nuž, veľmi zaujímavý hasiaci prostriedok, čo poviete? Skúsime to? Len aby sa ich dotýkal iba poctivý človek... Dá sa vôbec v tejto dobe nájsť niekoho úplne čestného a poctivého? Nuž niekde by sme sa nahľadali, ojojooooj. :o)

Na mnohých miestach sa vajíčko používalo aj pri hľadaní zablúdených domácich zvierat. Jedno veľkonočné vajce vždy nechávali na neskoršie obdobie sejby a brali ho so sebou, keď išli prvýkrát siať na pole, aby bola bohatá úroda. Čo sa týka jedenia veľkonočných vajíček, boli stanovené takisto určité pravidlá. Veľmi prísne bolo zakázané vyhadzovať pri jedení vajíčka jeho škrupiny von oknom na ulicu, pretože vo „Svetlom týždni“ po Veľkej noci chodí po zemi sám Kristus so svojimi apoštolmi a mohol by na tieto ostré škrupiny nepozornosťou stúpiť. Okrem toho škrupiny mohli použiť rusalky na akési škodenie domácim a ak sa z dažďovej vody v škrupine napije akási ich potvorka, potom domáci ochorejú na akési nebezpečnú chorobu... no jednoducho povier a povier a povier... Muselo to byť veľmi ťažké žiť v tej dobe – toľko všelijakých pravidiel, len aby si človek dával na každom kroku pozor. Na druhej strane každé

nešťastie sa dalo krásne pomocou týchto povier vysvetliť...

Špeciality Veľkonočnej nedele

Osobitné miesto mali povery, tradície a zvyčaje, ktoré bolo treba konať v prvý deň Svetlého týždňa hneď po Veľkej noci. Tak napríklad v tento deň sa nesmela naberať soľ rukami, aby sa ruky nepotili počas roka. Ďalej bolo potrebné dievčine umyť sa vo vode z červeného vajíčka, aby bola krásna a zdravá, alebo ak v čase veľkonočnej liturgie poprosí dievčina Boha o krásneho a silného ženícha špeciálnymi slovami, tak sa jej to veľmi rýchlo splní - napr.: „Vzkriesenie Kristovo! Pošli mne ženícha silného a krásneho, v čižmách a na koni prichádzajúceho!“ No, myslím, že dnes by sa za takým ženíchom už veľa dievčat neobzrelo, dnes by sa museli dievčiny trochu inak modliť... :-) Samozrejme, že existovali aj určité znaky, podľa ktorých mohla dievčina uhádnuť svoju vlastnú budúcnosť – napr. ak si v tomto veľkonočnom čase dievčina uštipne lakeť, jej milý si na ňu vtedy spomenie, a keď jej do polievky „Šči“ padne mucha, určite sa so svojim milým čo nevidieť stretne. Ak ju svrbeli ústa, určite sa bude s ním bozkávať. Nuž všeličo si tí naši predkovia povymýšľali, rozhodne to bol veľmi zaujímavý život, čo poviete?

Šťavnaté špeciality remesiel

Rôzne zvyky a tradície mali vymyslené pre prvý deň Veľkej noci aj rôzne remeslá. Tak napríklad pri slovách kňaza: „Kristus vstal zmŕtvych!“ rybári hovorili: „A ja mám ryby!“, čo zabezpečovalo plné siete počas celej rybárskej sezóny. Poľovníci pri týchto slovách kňaza strieľali do vzduchu v blízkosti kostolného prahu s vierou, že vďaka tomu ani jeden výstrel z tejto pušky po celý rok nevyjde naprázdno, pričom sa pridrižovali pravidla neprelievať nijakú krv počas „Svetlého týždňa“ po Veľkej noci, pretože sa verilo, že všetko stvorenie sa v tomto čase raduje z Kristovho vzkriesenia a akékoľvek zabitie lesnej zveri sa v tomto čase považovalo za veľký hriech, za ktorý daného poľovníka Boh veľmi tvrdo potresce.

A naničhodníci obídu naprázdno?

Podobné zvyky a obyčaje boli aj u naničhodníkov. Tak napríklad zlodeji verili v to, že ak sa im podarí v čase Veľkonočnej noci ukradnúť niečo modliacim sa veriacim v kostole tak, aby si to nikto nevšimol, celý rok budú potom v akejsi ochrane a bezpečnosti a nikomu sa nepodarí

prichytiť ich priamo pri čine. Hráči kariet, išli na veľkonočnú liturgiu s tým, že si do čižmy kládli mincu. Verili totiž, že im to prinesie šťastie v hre a obrovské výhry. Ak niekto chcel počas roka vyhrávať nad všetkými v kartách, potom musel priniesť na veľkonočnú liturgiu svoje karty a keď kňaz prvý krát povie: „Kristus vstal zmŕtvych!“ odpovedať: „Karty sú tu!“ na druhý krát odpovedať: „Chlup je tu!“ (ruská kartová hra) a na tretí: „Túz je tu!“ – vtedy sa mu bude dariť vyhrávať v akejkolvek kartovej hre.

„Mincuška vazvraščajka“ alebo lepiaci sa bumerang

Ďalšie tradície a zvyky sú spojené s mincou – ak na Veľkú noc niekto s mincou v ľavej ruke bude stáť v niektorom z uhlov kostola a na výzvu kňaza: „Kristus vstal zmŕtvych!“ odpovie namiesto: „Určite vstal“ slovami: „Antmoz mago“, potom táto minca dostane obrovskú moc – bude sa stále vracáť späť ku svojmu pánovi, dokonca z vody či ohňa, alebo z cudzích vrecák v nohaviciach a keď takúto mincu vhodíte medzi iné peniaze, keď sa vráti, privedie so sebou aj ostatné mince, ktorú ju obkolesovali. Dobré nie? Len koľko mincí by nám ušlo z peňaženky, ak by si niekto takúto srandu začal robiť aj z nás... Čo na to poviete, nevymyslíte si svoju vlastnú špeciálnu zarietanku, napr. „Mobyly sú tu!“ alebo „Šup sem počítač!“ či „Vilu sem, auto tam – pamparápam pampam pam!“ – možností je neúúúúrekom... no keby bolo možné takto riešiť všetky problémy života, uúurčite by sme to už dávno robili všetci a na Veľkú noc sa tešili podobne ako teraz na Vianoce – nie kvôli Kristovi ale pre ten obrovský biznis, ktorý by sa vďaka Veľkej noci takýmto spôsobom roztočil... Prosto zábava... :-)

A pre zosnulých sa niečo nenájde?

Ďalšie zaujímavé poverky a zvyky boli späté so zosnulými. Podľa ruskej tradície sa na Veľkú noc otvorila brána do neba a zostala otvorená a nikým nestrážená až do konca Svetlého týždňa (približne 7 dní hneď po Veľkej noci). Panovalo presvedčenie, že kto umrie práve v tomto týždni ide priamo do neba, čo ako veľký hriešnik by bol. Preto sa mnohí starčekovia a starenky modlili, aby zomreli práve v tomto čase. Nuž, je na čase, aby ste sa, milí priatelia, začali horlivo modliť. Veľká noc sa blíži – starý mladý, to je jedno, keď ide o priamu vstupenku do neba, to sa vždy opláti, do toho!

So zosnulými boli späté aj rôzne rituály ako napr. tento: Ak sa niekto dokáže postíť tak, že po prijímaní na Zelený štvrtok nič nejde až do Veľkonočnej liturgie, a celý Veľký piatok a Bielu sobotu prežije v modlitbe a mlčaní, potom nadobudne schopnosť počuť hlas zosnulých. K tomu treba hneď po rannej liturgii na Veľkú noc ísť na cintorín a tam sa pomodliť k Bohu, urobiť tri

veľké úklony až po zem a potom si ľahnúť na zem a silným hlasom zakričať do zeme: „Kristus vstal zmŕtvych, zosnulíčkovia!“ Vtedy sa mŕtvi ozvú a zo zeme zaznie ich hlas: „Naozaj vstal!“ Po tomto obrade možno podísť ku akémukoľvek hrobu a pýtať sa na čokoľvek zosnulých pochovaných tam a mŕtvi dajú odpoveď – nikdy neklamú, povedia celú pravdu. No takto sa pýtať zosnulých sa odvážilo len veľmi málo ľudí. Väčšina však chodievala na cintorín pozdraviť svojich rodičov k Veľkej noci ako aj spomína jedna starenka: „Otče, ja chodím na cintorín každý rok a oslovujem zomrelých, a vždy mi odpovedajú. Len je to veľmi strašidelné: zomrelí hovoria podzemským hlasom a mne zimomriavky behajú po celom tele. Raz ticho odpovedajú a inokedy akoby hrom udrel. No samozrejme, prichádzajúci takto rozprávať so zosnulými to musí vedieť, nesmie tam liezť ten, kto tomu nerozumie.“ Nuž, trošku mi to pripomína krásne ruské rozprávky, ale ak naozaj to niektorí kedysi takto praktizovali, potom celý ich život bola jedna veľká rozprávka. Niektorí nechodili na cintorín - privolávali zosnulých rodičov či iných príbuzných k sebe domov, kde im na stôl gazdinka pripravila na tanieri vajíčka s hrudkou či paschou, aby sa aj zosnulí potešili z Veľkej noci a uhostili sa. Potom ráno toto jedlo rozdávali deťom, ktoré chodili po domoch a pozdravovali gazdov a gazdiné so sviatkom Veľkej noci. Nuž proti gustu žiaden dišputát, ako sa hovorí...

Jednotlivé dni „Svetlého týždňa“ a ich tradície či zvyky

Samotný „**Svetlý týždeň**“ začínal Veľkonočnou nedeľou a končil druhou veľkonočnou nedeľou. V tomto týždni takisto ako v týždni Maslennice mal každý deň svoje meno a svoje zvyky a tradície.

Tak napríklad na najväčší sviatok roka - na samotnú **Veľkonočnú nedeľu**, ktorá sa nenazývala inak iba **„Pascha“**, bol prvý krát naložený stôl všetkými možnými dobrotami, ktoré pripravili gazdiné počas Veľkého týždňa pred Paschou: od všelijakých druhov chleba (špeciálny chlieb „Pascha“ nesmel chýbať), cez rôzne druhy syrov (hrudka bola takisto „povinnou výbavou“), klobás a vypekaného mäsa z rôznych domácich i divých zvierat až po rôzne nápoje a cukrového baránka uprostred stola. V tento deň nesmeli gazdinky vychádzať z domu. Na návštevy chodili iba gazdovia. V každom dome ich gazdiné hostili rôznymi vyberanými veľkonočnými jedlami. Nuž to sa vtedy chlapi mali... jooj... V ten deň po celom tom pôste to musel byť poriadny útok na žalúdok, to vám teda poviem :-). Nechceli by ste, chlapi, aby sa tento zvyk opäť vrátil?

V **pondelok** sa začalo polievanie vodou každého, kto zaspal na rannú bohoslužbu – takže každého do radu, ženy či mužov, starcov či deti... Tieto dni sa volali **„Kúpací**

pondelok“

„Kúpací utorok“

a

Napísal Balek Robert
Streda, 17 Marec 2010 15:47

– pozrite, hneď dva, dobré nie? Ako sme už vyššie spomínali, najprv hádzali ľudí do vody, najlepšie do blízkej rieky, a neskôr sa postupne prešlo iba na oblievanie s vedrami.

Streda sa volala „*kamencová*“, pretože v stredu sa vo Svetlú nedeľu nepracovalo, aby zasiatobilie, keď neskoršie vyrastie, nepobil kamenec pri letných búrkach. No vidíte, a u nás na Slovensku by toľkým ľuďom nepobil kamenec obilie (keďže nikdy nič nerobia nielen v stredu „Svetlého týždňa“), len škoda, že oni to obilie vôbec nezasejú...

Štvrtok je veľkonočný deň zomrelých. V tento deň si všetci spomínajú na svojich zosnulých príbuzných, chodievajú na ich hroby a praktizujú všelijaké obyčaje, zvyky a tradície... Keď tak spätne pozerám na tie zvyky, až sa mi niekedy zdá, že to už hraničilo aj s nejakou tou mágiou...

Piatok bol „*dňom odpustenia*“. Všetci príbuzní a priatelia prosili jeden druhého o odpustenie – aké krásne, nie? Tí Rusi mali toľko možností povinne niekomu odpustiť, alebo povinne od niekoho odpustenie dostať... A my? My poniektorí na Slovensku žijeme v hnevoch a neodpustení aj dlhé roky, dokiaľ toto bremeno ešte vládzeme niesť... Nezavedieme taký deň aspoň jeden? V tento deň pozýval tesť a testiná do svojho domu na hostinu mladých, ktorí boli akurát pred Veľkým Pôstom zosobášení.

Sobota sa nazývala „*chorovodnica*“, pretože tento deň bol venovaný „chorovodom“ – najrôznejším tancom v kruhu aj bez kruhu, rôznym skákaniam a plesaniu, tleskaniu, točeniu vo dvojiciach či v trojiciach samozrejme za sprievodu klasickej ruskej hyp-hyp rýchlej hudby, najrôznejším súťažiam, hrám a všeličomu, čo dedinčania vymysleli, aby sa dosýtosti zabavili, nasmiali a potešili... A chorovodnicou nazývali hlavne v dedinkách ženu, ktorá to všetko organizovala, viedla a zabávala ostatných...

Druhá veľkonočná nedeľa sa nazývala „*Krásny vršok*“, pretože v tento deň sa všetko dialo na príľahlých úbočiach, či vrchoch, ktoré už boli oslobodené spod snehu. Tento deň je v Rusku jedným z najobľúbenejších sviatkov v roku, pretože práve tento deň sa považuje za najlepší ku sobášu a uzatváraniu nových manželstiev pred tvárou Boha. Existovalo totiž také pravidlo: „Kto sa v Krásny vršok ožení (vydá), toho manželstvo sa nikdy nerozvedie a nerozdelí.“ (ach, keby to tak bola pravda... to by bolo!) V tento deň sa najprv šlo k zosnulým príbuzným na hrob pozdraviť ich ešte raz s Veľkou nocou a potom sa už veselilo a hodovalo. Okrem konania svadiieb sa v tento deň stretávali mladíci a devy, ale aj ostatní a spoločne cez slávnostné chorovody podobne ako v sobotu strávili celý deň v tancoch, speve, hudbe, súťažiach a hrách, pričom sa nasmiali a naveselili dosýta. Takéto hodovanie a veselenie pokračovalo v trošku miernejšej forme celých

Napísal Balek Robert

Streda, 17. Marec 2010 15:47

d'alších 40 dní veľkonočného obdobia až do sviatku Nanebovstúpenia Pána. Keď sa tak na tých Rusov pozerám, normálne im závidím ten zmysel pre radosť, hru, veselenie sa. To musel byť napriek chudobe naozaj nádherný život plný skutočnej radosti a šťastia! Nuž, dnes sa o takomto plnom živote hovoriť nedá – ľudia sa zatvorili kdesi do svojich domov k internetu a počítačom, či televízorom. Netrávia už spoločne čas ako kedysi dávno. Tradície a zvyky si prídu obzrieť ako atrakciu kdesi do skanzenov, alebo na námestia ale to je všetko... Ach, aký smutný neveselý život, plný zhonu. Mám dojem, že tí naši predkovia vedeli akosi viac žiť svoj život a to plným dúškom. Nepretekali im ten život tak rýchlo pomedzi prsty ako nám. Všetko si vedeli naplno užiť v ten správny čas.

Všetkým vám, milí misijní priatelia, zo srdca vyprosujem obrovskú silu lásky, ktorá by vás hnala tak ako Krista hľadať a zachraňovať stratených, uzdravovať touto láskou chorých a hlásať s veľkou radosťou, že náš milovaný Pán vstal zmŕtvych a žije a kráča pomedzi nás a hľadá odvážnych, ktorí vykročia do života plného dobrodružstva Lásky spolu s ním. Máme ešte zopár dní pôstu, tak ich naplno využime v pôste – celkovom očistení duše i tela od všetkých škodlivín a špiny, ktorá sa do nás naznášala počas zimných dní... Má to svoj zmysel, má to silu – udrží to prečisťovanie vaše telo a vášho ducha stále mladým, zdravým a krásnym. A to stojí za to, čo poviete?

P. Robert Balek SVD, misionár na Sibíri